

Un dimoni enmig d'un mar de petroli

Fa vint anys la revolució islàmica de l'Iran va fer d'aquest país l'enemic número u dels EUA i Europa. Però, amb el temps, el radicalisme de l'aiatol·lah Khomeini ha deixat pas a una política d'obertura, de primer amb Rafsandjani i ara amb Khatami.

Cartell amb la imatge del xa ("es busca l'assassí núm. 1") prop de l'ambaixada nord-americana en els dies de l'adveniment de la República Islàmica. El 16 de gener de 1979 el xa va fugir a Egipte.

La revolució islàmica de l'Iran, que va començar amb l'arribada de l'imam Ruhola Khomeini a Teheran, el febrer del 1979, va trasbalsar les capitals àrabs i occidentals. El xa de Pèrsia, Reza Pahlevi, un dels aliats més fermes dels interessos europeus i nord-americans en una regió vital per causa del petroli, es va veure obligat a deixar el poder per una revolta popular, en la qual es barrejaven el sentiment nacionalista, el rebuig d'una modernització forçada i la denúncia de la corrupció d'una dinastia parasitària.

El primers sorpresos per la revolució van ser els serveis se-

crets, especialment dels EUA, que fins al darrer moment van apostar pel xa, si bé després van abandonar-lo a la seva sort. El periple del xa per mig món buscant un lloc per passar-hi els últims dies de la seva vida va ser patètic i humiliant. Sobretot perquè havia impulsat el cop d'estat contra el nacionalista Muhàmad Hedayat Mossadegh, l'agost del 1953, fent un favor a Washington, que considerava Mossadegh un perill després de la nacionalització del petroli.

Khomeini va aconseguir d'aplegar tota l'oposició, laica i islamista, i l'influent Bazar de Teheran, que havien plantat cara a

l'emperador. Prestaven suport al barbut aiatol·lah des del liberal Mehdi Bazargan fins als comunistes pro soviètics del Tudeh, passant pel Bazar i els Mudjaidins del Poble. Però la unitat va durar pocs mesos. El novembre del 1979 dimitia Bazargan arran de l'entrada dels estudiants a l'ambaixada nord-americana de Teheran. Els estudiants, que van retenir desenes de diplomàtics, funcionaris i agents de la CIA durant més de quatre-cents dies, defensaven Khomeini, convertit en indiscutible guia espiritual.

La radicalització, amb el triomf del discurs antiimperialista i islamista, va arraconar els liberals i els monàrquics reciclats. Entre l'esquerra, les diferències es traduïen en enfrontaments armats entre el Tudeh i els Mudjaidins del Poble, una organització marxista islamista que creia que havia arribat el moment de la revolució. En pocs mesos va cometre desenes d'atemptats que van delmar la jerarquia de l'Hezbollah. El següent a caure va ser el president Abdolhassan Bani Sadr, educat a Suïssa i massa obert per al gust dels islamistes, que començaven a controlar totes les estructures de l'estat. Bani Sadr va ser destituït el juny del 1981, quan feia uns pocs mesos que el president iraquità, Saddam Hussein, havia llançat les seves tropes contra l'Iran, en una aventura que considerava que seria una passejada per al seu exèrcit, ben armat per França i la Unió Soviètica. Saddam, com deu anys des-

prés a Kuwait, es va equivocar perquè no es va poder acabar l'Iran en una tarda. L'agressió va despertar el fervor nacionalista i va unir els iranians entorn de Khomeini. Fins i tot els oficials monàrquics que havien estat empresonats van ser alliberats per anar al front.

Durant els vuit anys de guerra, els iranians van resistir els atacs del iraquians —que disposaven de millor armament— i les crítiques d'una bona part de la comunitat internacional, especialment dels països àrabs i dels Estats Units, alarmats pel discurs radical de Khomeini. La guerra es va acabar en taules, l'agost del 1988, quan el guia espiritual va acceptar "el verí" de l'acord propiciat per les Nacions Unides. Els vuit anys de guerra, estèrils per a Saddam, que no va aconseguir ni un centímetre de territori, van dur la mort a dos milions de persones i la destrucció d'una bona part de les infraestructures d'ambdós països.

Mort de Khomeini. A la mort de Khomeini, el juny del 1989, el règim era controlat per l'Hezbollah i algunes organitzacions islamistes, com els pasdarans (guàrdies de la revolució), els bassidji (voluntaris) i les fundacions socials, de marcat caràcter clientelista. La mort del fundador de la república islàmica també va moderar el discurs oficial, que va esdevenir més conciliador amb les monarquies petrolíferes, fins aleshores enemigues, i va reduir les pretensions d'exportar la revolució als quatre racons del món. El Líban, convertit en plataforma dels pasdaran i de l'activisme pro iranià mitjançant l'Hezbollah, va deixar d'interessar Teheran.

La desaparició de Khomeini va deixar a la vista la diferència entre el nou guia, l'ayatol·lah Alí Khamenei, i el president Hachemi Rafsandjani, defensor d'una obertura econòmica per a reconstruir el país. Al mateix temps que Rafsandjani abandonava el discurs antioccidental, iniciava una lenta però imparable liberalització política, que d'alguna mane-

La derrota de l'Afganistan

ARXIU / EFE

Soldats iranians fent operacions militars prop de la frontera amb Afganistan el 9 de febrer de 1998. L'Iran va preferir no embarcar-se en una guerra amb els seus veïns talibans.

Deu anys després de la fi de la guerra amb l'Iraq, l'Iran ha emergit com una potència regional que es fa respectar des de l'Àsia central fins al Paquistán, passant pel Caucas i les monarquies petrolíferes del Golf Pèrsic. Una vegada abandonada l'expansió de la revolució islàmica, un dels motius que donaven sentit al khomeinisme, el president Khatami aposta per enfortir les relacions amb les capitals àrabs, vigilar els passos de Turquia, participar en els moviments que sorgeixen a les repúbliques asiàtiques ex-soviètiques, controlar el que s'esdevé a l'Afganistan i prestar atenció a l'Iraq.

Amb la derrota i la humiliació de l'enemic secular, l'Iraq, l'Afganistan s'ha convertit en la principal preocupació de la seguretat i de la política exterior iranianes. Els talibans, que dominen Kàbul des de fa dos anys, són profundament antiixiïtes (el corrent islàmic que predomina a l'Iran), i poc amics dels religiosos de Teheran. Les relacions entre l'Iran

i els radicals talibans, tenses des del principi de l'ofensiva contra el govern islamista de Kàbul, es van trencar arran de la mort de set diplomàtics iranians al nord de la capital. Fins i tot va haver-hi una guerra, demandada pels sectors més nacionalistes de Teheran. Però al final no s'hi va arribar perquè l'Iran va estimar-se més de no malbaratar energies amb un nou conflicte en un moment en què es restableixen les relacions amb l'Occident. També hi va pesar el fet que el Paquistán, el creador dels talibans, no s'estaria pas quiet si els atacaven els seus aliats. Això no obstant, a Teheran preocupa la sort de la comunitat xiïta de l'Afganistan i que a Kàbul manin uns talibans que són dirigits pels serveis secrets paquistanesos, els temuts ISI. L'Iran, que sempre havia dit la seva en la qüestió afganesa, ara es troba a la defensiva, amb uns peons afeblits. L'Afganistan és, potser, l'únic revés de la política exterior iraniana. **A. C.**

ra va propiciar la victòria de Mohàmed Khatami en les eleccions del 1997. La *realpolitik* practicada per Rafsandjani a través del seu ministre d'Afers Estrangers, Alí Akbar Velayati, va permetre que l'Iran deixés de ser considerat el principal perill per Occident i les capitals àrabs, un "honor" que va anar a parar a

l'Iraq. L'agressor tolerat dels anys 80, Saddam Hussein, es va transformar en el principal enemic dels EUA en aquest tempestuós període finisecular, mentre que l'Iran, abans pària, ha deixat de fer por a les capitals àrabs i a Occident.

Antoni Castel